

Emberművelés

„Az egyik legfontosabb feladata az emberművelésnek az, hogy megtalálja az újfajta közösségek alakulásának-alakításának a technológiáját, a módját, a mi-kéntjét.”

Én tanító embernek tartom magam, azt tartom hivatásomnak. Nem tanítok mást, mint csak azt, amit megtapasztaltam. De valószínű azért, mert időnként arról is beszélek, amit a jövőből tapasztaltam meg, egyesek úgy gondolják, hogy ideológus vagyok. Hiszen azok szoktak a jövődöbéli dolgokról beszélni. Rólam szokták mondani barátaim, hogy felforgató vagyok, szemben úszom az árral, és olyan dolgokról, amikről mindenki meg van győződve, hogy egyetért vele, azokról én mást szoktam mondani. Előadásomban is elkerülhetetlen, hogy a népfőiskoláról mást fogok mondani, mint amit itt két nap alatt beszélgettek az emberek. Alapvető problémám van a népfőiskolával.

Csináltunk egy népfőiskolát Gyergyócsomafalván 2007 telén, ennek a tapasztalatait szeretném megosztani önökkel. Miért beszélek én erről? A Civitas Alapítvány^{*} eléggé szépen túltengett ma ezen a találkozón, és én ugyan a Civitas Alapítványnak az elnöke vagyok,

úgy gondoltam, hogy nem a civitasos kalappal fogok itt megjelenni, hanem egy másik szervezetével. Ez az Országépítő Kós Károly Egyesülés, ami szintén egy egyesület, és aminek alapító tagja és az elnöke vagyok 2004 óta. Akkor alakult ez az egyesület. Két szót fogok mondani az egyesületről is, hogy tudják az ideológiáját beazonosítani.

Fontos, hogy én 2007-ben történt eseményekről beszélek, a magam és a családom életében a 2008-as esztendő vízválasztó. Ami 2008 előtt történt, azt úgy hívjuk, hogy a bivalyok előtti időszámítás. Ami 2008 után történt, az a bivalyok utáni időszámítás. Ugyanis 2008-ban megjelent 40 bivaly az életünkben, és ennek hatására kiköltöztünk Énlakára a nejemmel. Mindketten a Sapientia Egyetemen tanítottunk, vezető beosztásban voltunk, és ott hagytuk a Sapientia Egyetemet. Nem a bivalyokért, de ezért a korszakváltásért. Úgyhogy nekem elég nehéz volt a napokban visszaemlékezni, hogy mi is történt a bivalyok előtti korszakban, de mert szerencsére a nejem mindent jegyzetel, megkértem szépen, hogy vegye elő a jegyzeteit, és a jegyzetei alapján ezt a mai előadást elkészítettem.

A népfőiskolának, amiről én beszélni szeretnék, egy teljesen

más neve kellene, hogy legyen. Ezt én ma úgy nevezném, hogy az *öt elem népfőiskola*. És akkor mindjárt kezdem a problémákkal. Mi abban a helyzetben voltunk, hogy megpróbáltuk az Országépítő Kós Károly Egyesülésben valamilyen formában újrafogalmazni a népfőiskola fogalmát. Ezt szeretném most megosztani önökkel, még azzal a kockázattal is, hogy vitát indítok, vagy esetleg úgy gondolják, hogy nincs igazam ebben a dologban. Egy ideológiába ez belefér, hogy az ember nem ért vele egyet. Sőt, forradalmat is lehet ellene szervezni.

A népfőiskolával két alapvető problémám van. Kezdem az egyszerűbb dologgal, hogy az iskola szó ma már egy eléggé lefoglalt fogalom, egy világos intézményrendszer nevezünk iskolának. És azt hiszem, hogy mindnyájan, akik itt vagyunk, egyetértünk, hogy az, amit ma az iskola fogalma jelent, azt mi nem akarjuk. Tehát, mi egy olyan iskolát akarunk csinálni, ami nem iskola, hanem valami más. Hamar megoldottam ezt a kérdést, mert azt mondtam, hogy én *emberművelést* szeretnék csinálni.

Mindjárt azt is elmondom, hogy miért nem népművelést szeretnék csinálni. Azért, mert én úgy gondolom, hogy az a nép, amit mi

* A Civitas Alapítvány által támogatott székelyföldi előadások illetve beszámolók a Szín – Közösségi Művelődés 2019/4 vagy 2020/1-es számában olvashatók.

művelni szeretnénk, az már nem létezik. A szónak abban az értelmében, ahogy a népművelés, népnevelés, és a népfőiskola kifejezés a népet használta, az a nép ma már nincs.

Az előadásokban itt szó volt a helyi közösségekről, a mai közösségeink ma már nem olyanok, mint a régi közösségeink. Többnyire nem helyi közösségek és többnyire nem ugyanazzal a tevékenységgel foglalkozó emberek. Tehát ez egy paraszti társadalomban született meg ez a kifejezés, és a parasztság modernizációjának lett volna az egyik eszköze. Úgyhogy ilyen értelemben ez is elveszítette a tárgyát. Ugyanis ma egy olyan mértékű individualizáció megy végbe szellemi, tudati síkon, ami a régi közösségeket porrá zúzta, és még a Székelyföldön sem találjuk meg azokat a közösségeket, amiről Tamási annak idején írt.

Az más kérdés, hogy van egy nagyon erőteljes igény a közösségi életre. De hogy milyenek kéne legyenek az új közösségek, ez az igény még nem szülte meg az új közösség formáját. Ezért én úgy gondolom, hogy az egyik legfontosabb feladata az *emberművelésnek* az, hogy *megtalálja az újfajta közösségek alakulásának a technológiáját, a módját, a mikéntjét.*

Még csak sejtem, hogy merrefele kellene keresgélni, értékközösségekről beszélünk, szakmai közösségekről beszélünk, esetleges életforma közösségekről, és mindegyikre delokalizált közösségekről. Tehát olyan közösségekről, ahol a vérségi kapcsolat és az egy helyben valóság már nem mérvadó. Tehát ilyen értelemben családról is, úgy, mint a közösség egyik alappillére, másképp kell beszélnünk, mint ahogy ez régebb volt. És ezek a folyamatok, hogy a gyerekeink más közösségeket is keresnek, mint a család a saját életük kibontakozásához, és netalán ezek az új közösségek teljesen áthidalnak

távolságokat és ideológiákat meg nyelveket, ezzel a jelenséggel, nagy alázattal és odafigyeléssel, nekünk valamit kezdeni kell.

Tehát szerintem, ha valaki úgy-mond emberműveléssel foglalkozó intézményt vagy hálózatot szeretne létrehozni, szembe kell nézzen vele, hogy a hagyományos értelemben vett nép és közösség ma már nem létezik. Akkor mi legyen helyette, illetve hogyan tudjunk népet és közösséget szervezni, hogy ne mondjam azt, hogy teremteni.

Ami még szeretnék előrebocsátani, hogy bőség van, rengeteg épület van, rengeteg intézmény van, rengeteg ember van, aki ebbe az irányba mozog.

Tehát nem az a kérdés, hogy hol legyen egy szervezőközpont, hanem az a kérdés, hogy *mit és kinek fogunk művelni.* Tehát én azt hiszem, hogy a tartalmi kérdések és a szervezési kérdések az alapvetőek.

Én a többi intézmény vezetésében eltöltött évtizedek alapján arra jöttem rá, hogy az igaz, hogy a dolgok fenntarthatóságához intézményekre van szükség, ahogy Lezsák elnök úr is szokta mondogatni, de az is igaz, hogy az intézmények fenntartása rendkívül költséges dolog. És hogyha az intézményeknek nincsen megfelelő bevételük, eltartó közösségük vagy egy mozgalom, melynek a hátán áll, akkor mi is megtapasztaltuk, hogy mekkora segítség egy kormányzati segítség. De azt is megtapasztaltuk, most már 100 éve, hogy milyen az, amikor a saját államunk nem viselkedik támogató módon – itt most a román államra gondolok. Nemcsak velünk szemben, hanem egyáltalán a civil társadalom és egyéb kezdeményezésekkel szemben. Tehát ilyen értelemben én egy *olyan emberművelő intézményhálózatban gondolkodom, amely maximálisan fel tudja használni és mozgósítani tudja azokat az anyagi és szellemi erőforrásokat, ami már létezik.* Tehát egy feltérképezés, egy együtt-

működés, egy hálózatépítés és tartalomgenerálást látok a legfontosabb feladatnak. És ezt egy központosított intézmény nem tudja ellátni.

Térjünk vissza a mi konkrét példánkra. Most adtam ezt a nevet, hogy *Öt elem iskola*, habár az eredeti filozófiájában is benne volt ennek az önképző csapatnak, hogy ilyen alapvető dolgokkal szeretnénk foglalkozni, és az első elem, amivel elkezdjük, az a fa volt. Úgy magától adódott ez a dolog. Mindjárt fel fogom olvasni az első meghívásunkat, és akkor kiderül, hogy mi volt ennek a filozófiája vagy ideológiája.

Magunk között volt egy munkaneve ennek a népfőiskolának. *Bognyeső Akadémiának* hívtuk. Azért, mert Gyergyócsomafalván volt, és a gyergyói csomafalviakat, amikor nem fatolvajoknak nevezik, akkor azt mondják, hogy bognyesők. Ez egy ilyen helyi dolog volt. Számítottunk rá, hogy minden érdekelt magára fog ismerni ebben a bognyeső megnevezésben. No, de persze, mivel a Maros-parti régi iskolában a katolikus egyház visszakapott egy régi épületet, ahol volt a régi népfőiskola, ezért mi *Maros-parti Népfőiskola* néven szerepeltettük ezt a dolgot 2007 telén. És hát nem tudok jobbat megfogalmazni, mint amit akkor közzétettünk, hogy megszólítsuk a résztvevőket, ami azt írja:

Meghívó a gyergyócsomafalvai Maros-parti Népfőiskola 3. konferenciára. Időpont 2007. január 11-12., péntek és szombat. Helyszín Gyergyócsomafalva, Maros-parti iskola. Védnök: Makovecz Imre építész, támogatók: Arbor Famegmunkálók Szövetsége, gyergyócsomafalvi polgármesteri hivatal, gyergyócsomafalvi római katolikus plébánia hivatal, Kós Károly Egyesülés Magyarországról, Polgártárs Alapítvány Csikszeredából és az Országépítő Kós Károly Egyesülés szintén Székelyföldről, Erdélyből.

Sepsiszentgyörgyre van bejegyezve az egyesület.

És akkor azt mondjuk, hogy: Székelyföld ma is a fából, az erdőből él. A minden, ami eddig éltetett mindannyiunkat, veszélybe került. Az erdő pusztul, javainkat feléljük. A világ és Székelyföld jövője egyre bizonytalanabb és veszélyesebb irányba halad. Mi lesz az erdővel? Mi lesz a faipari vállalkozásokkal? Mi lesz a mezőgazdasággal? A változások rohamosak, és az idő elfogyott. A hagyományos házépítés, a mesterségbeli tudás, a természeti világgal való együttélésből fakadó tájművelés mára ebben a régióban is eltűnőfélben van.

A múltba nem lehet visszamenni, a hagyományokat nem lehet újraéleszteni. Ma a feladat a múltbéli tudást megismerni, megérteni, és a jövőből érkező szellemi impulzusokat megragadva tudatosan jelen lenni, a helynek megfelelően cselekedni, házat építeni, fát ültetni, erdőt művelni, közösséget szervezni, vállalkozásokat működtetni. Ezért iskolát indítottunk.

A gyergyócsomafalvi népfőiskola szabad, szervesen fejlődő, létesülő iskola, közös szellemi törekvésen alapuló képzési forma, amelynek középpontjában Székelyföld táját és létét a történelem során és napjainkban is meghatározó elem, a fa áll.

A fával való együttélés, az erdőművelés, a faépítészet, a székelyház, a falu és a táj kapcsolata a gazdaság, a kultúra és szociális élet területén egyaránt alapkérdés.

A föld élő, eleven organizmus, amelynek életében egyéni felelősségünk van. Nem csupán saját egzisztenciánkért felelünk, hanem a mellettünk lévő társainkért, az ásványi és növényi, az állati létért és embertársainkért.

A népfőiskola idej programja... és akkor ugye ismertetjük az elképzeléseket, előadókat, van részletes program.

Ebből is látszik, hogy milyen merítésből szerettük volna ezt a

népfőiskolát folytatni. A szakembereket megszólítottuk, előadók is jöttek, volt hallgatóság is, és megnyitottuk a népfőiskolát a gyergyócsomafalviak számára is, még azzal is találkozunk, hogy érdeklődő helyi emberek beültek előadásokat hallgatni.

Az előadásokat mindig gyakorlati részek is tarkították, elmentünk, tanulmányoztunk házépítést, famegmunkálást, zsindelekészítést – tehát mindig össze volt hozva az elmélet a gyakorlattal.

Nagyon intenzív, nagyon izgalmas, de alapjában véve egy világnézetet, egy megközelítési módot, a világban az ember szerepét bemutató előadások voltak. Persze érdekes volt az Arbor vállalkozó szövetségnek is a szerepe, hiszen ők elsősorban a fából éltek, és elég nem fenntartható módon. Nem mindenki vallotta ugyanazt az ideológiát, voltak ott nagyon komoly érdekellentétek, vagy érdekekből fakadó ellentétek, ami végül is feszültségekhez vezetett, de nem volt olyan erőteljes, hogy szétverte volna a rendezvénysorozatot.

Én egy kicsit összefoglaltam a tanulságokat. Azzal kezdeném, hogy a népfőiskola az Országépítő Kós Károly Egyesülés megközelítésében – ma már sokat használtuk ezt a kifejezést – egy kaláka. Nekünk van benne gyakorlatunk. A híres fürdőépítő kalákamozgalmnak is az elindítói ugyanazok az emberek voltak, akik a Kós Károly Egyesülésben Magyarországon is részt vállaltak, és a velük való együttműködésben született meg az Országépítő Kós Károly Egyesülés is Székelyföldön.

A kalákában nagyon hittünk, hiszünk most is, és úgy gondoljuk, hogy egy emberművelő intézményhálózat is valamiféle kalákaként kell, hogy működjön, ami egyszerűen azt jelenti, hogy mindenki azt hozza, amiben ő jó, ami az övé, és azzal járul hozzá a közös jó megvalósításához.

Ami azt is jelenti, hogy a mi megközelítésünkben egy ilyen intézmény és tevékenység – mondom én nem véletlenül, hogy ez egy hálózat – ez teljesen *önfenn-tartó* kell, hogy legyen és *önkéntes* módon álljon össze.

Persze voltak költségei, ezt úgy oldottuk meg, hogy részvételi díjat gyűjtöttünk. A nejem adatait látva, körülbelül 450 lej volt az egész hozzájárulás fejenként a népfőiskola akkori szekciójához, amiből fedeztük a költségeknek egy részét és a külföldről ideutazó előadóknak az útköltségét. Hiszen az egy méltánytalan dolog lett volna, hogy valaki Budapestről jön előadást tartani és ugyanannyit fizessen, mint én Székelyudvarhelyről az útköltségre. Azért a hazai előadókat kifizettük, mi vállaltuk a saját útköltségeinket, és az övéket pedig kifizettük. De nyilván az önkormányzattól és az egyháztól megkaptuk az iskola épületét használatra. Befűtöttek, az Arborosok hozták a fát, jó meleg volt. Gyergyóban, januárban kellett a fűtés. Szállásunkat magunk fizettük.

Egyébként a Kós Károly Egyesülésnél ez egy alapvető dolog, hogy mi magunk nem pályázunk, hanem a működésünkre mi magunk fizetünk, és tartjuk fenn az egyesületet. Úgyhogy ez így jellemző is volt.

Amit szeretnék még elmondani, az az, hogy a mi megközelítésünkben ez a népfőiskolának nevezett dolog, ez nem tömegoktatás. Mi nem akarjuk a népet fölemelni, egyrészt, mert nincs nép, másrészt, mert nem úgy gondoljuk, hogy a népet föl lehet emelni.

Olyan embereket szeretnénk képezni, művelni, akiknek világosan látható szerepük van egy közösségben, akik már letettek valamit az asztalra, vagy vállalkozók vagy gazdák, vagy olyan emberek, akik már tudják, hogy mit akarnak az élettel kezdeni.

Itt is megfogalmazódott, végeztünk kutatásokat, hogy mire

volna szükség, és persze, hogy a faipari vállalkozók mondták, hogy nincsen ács, nincs asztalos, nincs senki, aki dolgozzon, és hogy képezzük őket. Nagyon hamar eldöntöttük, hogy mi nem vagyunk szakiskola. Tehát nem rendelkezünk azokkal a képességekkel és azokkal az eszközökkel, amikre a szakmai oktatáshoz lenne szükség.

Tehát, ha nem sértünk meg vele senkit, akkor egyfajta *elitnevelő vagy művelő intézményként álmodtuk meg ezt a Bognyeső Akadémiát, olyan emberek számára, akik valamilyen vezető szerepet töltenek be, és bizonyos tiszteletnek, tekintélynek örvendenek a helyi közösségekben*, amennyi még maradt belőle. És elsősorban nem szakmai tudást szeretnénk adni, hanem *szemléletet és világnézetet* alakítani. Ami alapján majd a szakmai tudást meg tudja ő szerezni azoktól az intézményektől vagy internetről vagy egyebünne, amire szüksége van. Mert nem az a kérdés, hogy mit csináljon, hanem az a kérdés, hogy *hogyan* csinálja. És szerintem, ezzel nagyon kevesen foglalkoznak.

Értékközösségeket szeretnénk alakítani és működtetni. Tehát mi úgy gondoljuk, hogy aki kibírja ezen a népfőiskolán az első két napot, az már úgy rendben van, az úgy hozzánk tartozik. Voltak, akik nem bírták. Tehát olyan is volt, aki fölállt, kiment. Azt mondta, hogy ő ilyesmit nem képes végighallgatni. Semmi gond, az majd egy másik helyen fog közösséget szervezni, vagy oda fog tartozni.

Föl kell vállalni az értékrendet, azt meg kell jeleníteni magatartásban, gondolkodásmódban, és így tovább. Az önfenntartásról nagyon sokat beszéltem már, itt a részvételi díj és a méltányosság kérdése alapvető.

És akkor mondanék egy nagyon fontos elvárást. Persze, művelni kell az embereket, mert úgy általában a művelt ember jobb, mint a műveletlen ember. De ez ma már

nem elég. Nekünk *nemcsak művelt emberekre van szükségünk, hanem cselekvő emberekre* van szükségünk. És ezért én úgy gondolom, hogy egy ilyen együttműködésből ki kell jöjjön a közös cselekvést megalapozó elhatározás. Addig jutottunk mi is ezzel a népfőiskolai tevékenységünkkel, hogy született belőle *közös cselekvési elhatározás, motiváció, nekiindulás, és a végén megszülettek azok a dolgok, amiket elhatároztunk*.

Melyek voltak ezek? Ebből az együttműködésből született meg a *faluképvédelmi program Székelyföldön*. És egy másik pályázat, mivel az Országépítő Kós Károly Egyesülésben zöme a tagoknak építész, ezért született egy *székely ház program*. Kiírtunk egy pályázatot székely ház tervekre. Az volt az elvárás, hogy a tervező találja meg a lényegét a székely háznak, tehát hogy mi az invariáns benne, hogy ilyen fizikusi szót használjak, de a mai ember számára tervezen lakást. És hát ebből született egy nagyon szép tervgyűjtemény, ami utána nyomtatásba is került, és ingyen szétoztották az önkormányzatoknak. Az volt a tervünk, hogy amikor a székely ember elmegy építkezési engedélyt kérni, akkor a polgármester tegye oda az asztalára és mondja, hogy na, akkor János, légy szíves, lapozd föl ezt, hátha valamelyik meg fog tetszeni neked ezek közül a tervek közül és akkor... Na, hát, de mi még akkor nem tudtuk, hogy a székely ember úgy szokott építkezni, hogy nem kér építkezési engedélyt. Tehát ezért nem fog elmenni a polgármesterhez. Az építkezési felügyelőség, hogyha építkezési engedély nélkül építkezel, akkor nem a gazdát bünteti meg, hanem a polgármestert, hogy hogy történhetett meg, hogy a falujában engedély nélkül építkeztek. Ezért az a gyakorlat, hogy a polgármesterek utólag megcsinálják az építkezési engedélyt a már fölépített épületre. Arról nem is beszél-

ve, hogy aztán az építész barátaink elmondták, hogy az úgy történik, hogy a gazda tudja pontosan, hogy hogy kell kinézzen a háza, és nem nagyon lehet neki bármit rajzoltatni. Tehát ő már eleve megrajzolta a házat, sőt föl is építette, és utána megy az építészhez, ha egyáltalán elmegy. Tehát egy kicsit gond volt, nem volt egy nagyon életszerű történet, de sokat dolgoztunk, és nagyon szép dolgok születtek.

Pozitívan gondolok vissza, és szeretném, hogy ha folytatnánk ezt a népfőiskolai gyakorlatot, mert ez olyan volt, mint a *magvetés*. Valahogy kiengedtük a szellemet a palackból, kezdett valami változni a Székelyföldön. Jelentek meg egyre szebb házak, aztán utána ugyanez a csapat megszülte a csűröknek az átalakítását, és most már van egy másik kiadvány, ami azt mutatja meg, hogy hány hagyományos csűrűt sikerült átalakítani és nem lebontani és Németországba eladni antik bútoranyagként. Lakóházak lettek belőle, vendégfogadásra alkalmas terek, éttermek vagy étkezési helyek és így tovább.

Most azért nem tudom abba hagyni addig az előadásomat, amíg föl nem teszem a kérdést, hogy miért nem folytattuk ezt a dolgot, mikor ez egy ilyen sikeres dolog volt, jól éreztük magunkat, hatalmas erőfeszítést tettünk bele, és boldogan csináltuk.

Két dolgot találtam, ami szerintem elgondolkodtató. Az egyik dolog az az volt, hogy amikor a megyei önkormányzat átvette a projektjeinket, akkor azt úgy éltük meg, hogy a politikusok lenyúlták a gondolatainkat. Habár világos volt, hogy mi nem tudtunk pénzt tenni bele. Tehát hiába hirdettük meg a projekt pályázatot vagy a tervpályázatot az építészeknek, összegyűltek a tervek, lezsűriztük, megmondtuk, hogy kié a legszebb, és annyi volt. A megyei önkormányzat nyomtatta ki a katalógust, persze minket lefelejtett az egész

történetből. Nem is emlékszem, hogy rajta lennének a kiadványon. Úgyhogy, ha most valahol valaki találkozik egy polgármesteri hivatalban a *Székely ház* című tervgyűteménnyel, akkor nem valószínű, hogy kiderül, hogy ezt az Országépítő Kós Károly Egyesület találta ki. Ugyanez történt a faluképvédelmi programmal. A megyei tanács magáévá tette, és minden évben költségvetésből adott rá keretet. De mivel közbeszerzéskezelés volt a dolog, hát volt egy olyan év, amikor azt hiszem, hogy bakói cég, vagy ki nyerte meg. Elképesztő. Eljött a Székelyföldre fölmérni a hagyományos népi építészetet. Na, mindegy, a lényeg az, hogy azért ebből is lettek házak, falvak, és szerveztünk is egy nagyszerű konferenciát, ahol a hagyományos faluszerkezet-védelemről beszélgettünk, de ennek megint nem lett olyan eredménye, amilyenre számítottunk volna.

Tehát van egy fajta *igényesség* a Kós Károly Egyesülés tagjai között. Ezek *független, autonóm emberek*. Építész irodákat vezetnek, terveznek, vállalkozók, tehát olyan emberek, akik tényleg autonóm emberek, és akik ezért megküzdöttek. Végigjártak egy egyetemet, egy utat, egy szakmai pályát, és amikor azt látják, hogy az általuk kiizzadt gondolatok a politika útvesztőjében így elkorcsosodnak, akkor abból nagyon nagy a sikertelenség érzése. Én azt hiszem, hogy van egy jó adag kudarcélmény, ami egyszerűen ebből a kérdésből származik. Főleg azoknál az építészeknél, akik gumicsizmában végigjárták a falvakat, megcsinálták a felméréseket a faluképvédelmi programban. És ez lehet nagyon erős tanulság is, azért beszélnek róla ilyen nyíltan.

Ha értékalapú közösséget akarunk csinálni, akkor gondoskodni kell róla, hogy az érték, amit megszült az a közösség, az mindvégig

működjön és életben maradjon. Nem lehet azt bevállalni, hogy valamit kiizzadunk, egy gyémántot vagy bármit, ami, úgy gondoljuk, hogy megoldás egy nagy problémára, és akkor azt valahol valakik elcsámcsogják, és lesz belőle valami giccs vagy valami epigonizmus. Mert a felelősséget ezek az emberek érzik az értékért. És az nem elég válasz, hogy a politika mindig ilyen. Marad ez a keserű szájíz.

A másik tanulság, amit szeretnék szintén megosztani, az az, hogy a mi népfőiskolánk az erősen *személyfüggő* volt. Tehát vannak *kulcsemberek*, akik nélkül nem lehetett megcsinálni ezt a népfőiskolát. És a *személyfüggőség az kockázatokat jelent olyan helyzetben, amikor a világ ilyen drámai módon változik*. Embereknek a sorsa változott meg egy-két évben, nemcsak a mienk a bivalyok által.

Edit asszony volt az egyik főadminisztrátor ebben a történet-

ben, ő számolta ki a költségeket, ő szedte össze a pénzt. Utána nem volt senki, aki csinálja. Mi elmentünk Énlakára, és ezzel a dolog befejeződött. De ugyanígy, mások, előadók, akik egy-egy témát vittek, voltak munkacsoportok, mind egyik munkacsoportnak megvan a felelőse. De közben egyebütt kaptott megbízatást vagy nagy szerződést, kertet kellett rehabilitálni valahol Budapesten. *Az élet elviszi az embereket. Pont ezeket az aktív alkotó embereket.* Na, most, hogy ha rájuk van építve ez az *önkéntességen alapuló hálózat*, akkor ez biza azt jelenti, hogy ezt ők „hobbyból” csinálják, tehát *valamiből meg kell éljenek. Utána még, hogy ha marad idejük, akkor csinálnak egy népfőiskolát is úri huncutságként, de ugyanakkor az, amit csinálnak, az hihetetlenül fontos lesz az ő életükben, úgyhogy ezért tragédiaként élük meg, hogy ha az a dolog nem működik.*

Úgyhogy én még mindig arra hajlok, hogy nem az intézmény a megoldás. Tehát nem lehet profi menedzserekre, titkárnőkre, adminisztrátorokra bízni egy ilyen értékközösségnek az életét.

A megoldás az, hogy fel kell készíteni azokat, akik egy ilyesmire vállalkoznak, hogy ez egy kockázat, és ezt csak úgy lehet kezelni, hogy ha ő meg tudja oldani a saját életében, hogy több szabadidőt biztosít ennek a tevékenységnek. És olyan vállalatokat tesz, ami összhangban van azzal a szabadidővel, amit ő biztosan tud vállalni. Na, és akkor ezek a dolgok működhettek tovább.

Tehát én most már úgy látom így visszaemlékezve ezekre a napokra, hogy fiatalabbak voltunk, azért az egyetemi háttér sokunknak egy biztos egzisztenciát jelentett. Megengedhettük magunknak azt, hogy a téli szünidőben elmentünk pár napra Gyergyócsomafalvára és ottan ilyen teljesen újszerű dolgokat próbálunk ki.

Másrészt pedig nagyon fontos dolgot műveltünk, aminek hosszútávon belátható következményei vannak a Székelyföldön, de *mi nem értékeltük a megfelelő módon ezeket az eredményeket.* Tehát valahogy a kisebb eredményekkel is be kellett volna érjünk, és örvendjünk, ünnepeljük azt, hogy megszületett az a kiadvány, vagy megszületett az a konferencia, vagy egyszerűen elkezdtek beszélni emberek a székely falu szerkezetének a megőrzéséről

és azokról a folyamatokról, amik a székely falu értékét veszélyeztetik.

Hiszen valahogy úgy működik ez a világ, hogy *ha sikerül néhány fogalmat a társadalom szintjére juttatni, akkor az elkezd élni, működött az embereket, a fiatalokat megszólítja, és végül aztán csak lesz belőle valami.* Minden ideológus ebben hisz. Ezért műveli ezt a rendkívül hálátlan feladatot.

Én ezt szerettem volna elmondani.

KOLUMBÁN GÁBOR: Székelyudvarhelyen születtem 1959. szeptember 30-án. Elemi és középiskolát szülővárosomban, egyetemi tanulmányaimat a Bukaresti Tudományegyetem Fizika Karán végeztem. 1984-ben szereztem meg a mérnök fizikusi diplomát, majd 1989 decemberéig dolgoztam kutató fejlesztő fizikusként. Kétezerben elvégeztem a Pécsi Tudományegyetem közgazdasági karán a Regionális Gazdaság és Politika doktori iskola három éves képzését, de a fokozatot már nem védtem meg.

Közéleti tevékenységem 1989 decemberében a romániai forradalom eseményeivel kezdődött. Székelyudvarhely első forradalmi tanácsának voltam a vezetője, majd ezt követően az RMDSZ egyik alapítója, 1990-ben elnökségi tagja, majd 1991–1993 közt országos alelnöke. 1992–1996 közt Hargita Megye tanácsának voltam alelnöke, 1996–2000 közt elnöke. 2000-ben felhagytam az aktív politikálással, a Sapientia EMTE egyik kezdeményezője, adjunktusa és kurátora voltam 2008-ig, amikor kiköltöztem Énlakára. 2002–2008 közt az Erdélyi Unitárius Egyház egyik főgondnoka voltam.

Több mint húsz éve, a romániai forradalom óta, barátaimmal, munkatársaimmal, azon dolgozom, hogy életet vigyek a Székely falu örökségként még létező világába. Élő örökségként teremtsünk jövőt. Küzdünk az enyészettel!

A Civitas Alapítvány, az Országépítő Kós Károly Egyesülés és az Élő Szövet Alapítvány kuratóriumának elnökeként, alapítóként a helyi erőforrásokra alapozott fejlesztés módszertanát és gyakorlatát alkalmaztuk a Székelyföldön. Közösségi vállalkozással értéket adtunk a hagyományos gyümölcsöknek a Székelygyümölcs, és Erdélyi Gyógynövénykert mozgalmak keretében. A helyi termelőknek biztosítunk piacot a Helyénvaló boltunkban Székelyudvarhelyen.

Énlakán a hagyományos épített örökség életszerű fenntartására hoztunk támogató programot. Két hagyományos házat újjáépítettünk, az egyiket otthonunknak, a másikat kézműves sajtóműhelyként és irodaként munkahelyünknek. 2008 őszén, Firtos bivalyfarm néven bivalytartó gazdaságot alapítottam a hagyományos erdélyi bivaly terjesztése céljából a Székelyföldön. A gazdaságunkban termelt tejből kézműves sajtókat készítettünk, és a hagyományos termékvásárokon értékesítettük azokat. Bivalyaink a „nyugodt erő” látványával növelték Énlaka turisztikai vonzóerejét. Sajnos tőlem független okokból, 2017-ben fel kellett számolnom a bivalyfarmot.

A megváltozott helyzetben, az életünket egyre erőteljesebben meghatározó klímaváltozáshoz való közösségi alkalmazkodás útjait keresem.